

DAVLAT XARIDLARI BO'YICHA ILMIY NAZARIYALAR VA SOHANING RIVOJLANISH BOSQICHLARI

Abdurahmonova Mahliyo Nurmatovna

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi

ORCID: 0009-0008-5241-0112

mabduraxmonova9000@mail.ru

Annotatsiya. Davlat xaridlari iqtisodiy tizimning muhim tarkibiy qismlaridan biri bo'lib, ular davlatning byudjet mablag'larini samarali taqsimlash va ijtimoiy-iqtisodiy vazifalarni amalga oshirishda asosiy rol o'ynaydi. Davlat xaridlarining kelib chiqishi qadimgi davrlarga borib taqaladi va ularning rivojlanish bosqichlari vaqt o'tishi bilan o'zgarib, zamonaviy talablarga moslashgan. Boshlang'ich bosqichlar oddiy tovar almashinuvidan iborat bo'lgan bo'lsa, hozirgi kunda davlat xaridlari elektron platformalar va xalqaro standartlarga asoslangan boshqaruv tizimini o'z ichiga olgan kompleks jarayonga aylandi.

Kalit so'zlar: davlat xaridlari, kelib chiqish, rivojlanish bosqichlari, elektron xaridlar, byudjet boshqaruvi.

НАУЧНЫЕ ТЕОРИИ И ОТРАСЛЕВЫЕ ОТНОШЕНИЯ В ОБЛАСТИ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ЗАКУПОК ЭТАПЫ РАЗВИТИЯ

Абдурахмонова Махлиё Нурмаатовна

Банковско-финансовой академии

Республики Узбекистан

Аннотация. Государственные закупки являются одним из важных компонентов экономической системы, играя ключевую роль в эффективном распределении средств государственного бюджета и реализации социально-экономических задач. Истоки государственных закупок восходят к глубокой древности, и этапы их развития со временем менялись, адаптируясь к современным требованиям. Если на начальных этапах речь шла о простом обмене товарами, то сегодня государственные закупки превратились в сложный процесс, включающий электронные платформы и систему управления, основанную на международных стандартах.

Ключевые слова: государственные закупки, зарождение, этапы развития, электронные закупки, управление бюджетом.

SCIENTIFIC THEORIES ON PUBLIC PROCUREMENT AND STAGES OF DEVELOPMENT OF THE SECTOR

Abdurahmonova Mahliyo Nurmamatovna

The Banking and Finance Academy Republic of Uzbekistan

Annotation. *Public procurement is one of the key components of the economic system, playing a crucial role in the efficient allocation of state budget funds and the implementation of socio-economic objectives. The origins of public procurement date back to ancient times, and its developmental stages have evolved over time to adapt to modern requirements. While the initial stages were characterized by simple barter systems, contemporary public procurement has transformed into a complex process involving electronic platforms and management systems based on international standards.*

Keywords: *public procurement, origin, development stages, e-procurement, budget management.*

Kirish.

Davlat xaridlari yoki davlat buyurtmasi – bu byudjet mablag'lari hisobidan tashkilot ehtiyojlarini qondirish uchun xizmatlar, ishlar, tovarlarni sotib olish. Ushbu masalani to'liq o'rganish uchun biz davlat xaridlari tarixini o'rganamiz.

Davlat xaridlari iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismlaridan biri bo'lib, ular davlat tomonidan moliyaviy resurslarni samarali boshqarish va ijtimoiy-iqtisodiy maqsadlarga erishishda asosiy o'rin tutadi. Davlat xaridlarining kelib chiqishi uzoq tarixga ega bo'lib, ularning rivojlanish bosqichlari har bir davrning o'ziga xos sharoitlariga mos ravishda shakllangan. Bugungi kunda davlat xaridlari zamonaviy texnologiyalar, xalqaro standartlar va raqamli boshqaruv tizimlari bilan uyg'unlashgan murakkab jarayonni tashkil etadi. Bu jarayon davlat mablag'larini samarali ishlatish, iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlash va fuqarolarning turmush sifatini oshirishga qaratilgan.

Davlat xaridlarining rivojlanish tarixi insoniyat sivilizatsiyasi bilan chambarchas bog'liqdir. Qadimgi davrlarda davlatlar o'z ehtiyojlarini qondirish uchun oddiy barter tizimidan foydalangan. Masalan, harbiy qo'shinlarni oziqlantirish yoki infratuzilma qurilishi kabi vazifalarni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan mahsulotlar va xizmatlar ayirboshlash orqali qo'lga kiritilgan. O'rta asrlarga kelib, davlat tomonidan o'tkaziladigan xaridlar yanada murakkablashib, soliqlar evaziga yig'ilgan mablag'larni boshqarishga asoslangan tizim paydo bo'ldi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentning 2024 yil 10-iyuldagi PQ-249-sonli qaroriga ko'ra, davlat xaridlari sohasida kichik va o'rta tadbirkorlik subyektlari uchun teng imkoniyatlar yaratilib, ular davlat buyurtmalariga kirishda elektron auksionlar orqali ishtirok etishi rag'batlantirilmoqda. Ushbu qaror, ijtimoiy himoyaga muhtoj toifalarning davlat buyurtmalariga kirishini yengillashtirib, davlat xaridlarining ijtimoiy adolat tamoyiliga mos ravishda amalga oshirilishini ta'minlaydi. O'zbekiston Respublikasi 2021-yil 22-apreldagi O'RQ-684-sonli "Davlat xaridlari to'g'risida"gi qonunga ko'ra, davlat buyurtmalari elektron tizimlar yordamida ochiq va shaffof o'tkazilishi kerakligi belgilangan bo'lib, bunda xaridlarning boshlang'ich narxdan past bo'lishi uchun maxsus auksion savdolar o'tkazilishi ham nazarda tutiladi.

Adabiyotlar sharhi.

Davlat xaridlari tizimini rivojlantirishda samaradorlik, shaffoflik va iqtisodiy samaradorlikka erishish yo'llarini o'rganish jahon tajribasida muhim ilmiy yo'nalish hisoblanadi. Brammer va Walkerning (2011) tadqiqotlari davlat sektorida barqaror xarid qilish

jarayonlari va davlat xaridlarining iqtisodiy samaradorlikni ta'minlashdagi ahamiyatiga urg'u beradi.

Renessans va industrial inqilob davrlarida davlat xaridlari iqtisodiy siyosatning ajralmas qismiga aylangan. Ayniqsa, yirik infratuzilma loyihalari, masalan, yo'l va ko'prik qurilishi, davlatning iqtisodiy qudratini mustahkamlash uchun strategik ahamiyat kasb etdi. XX asrga kelib, davlat xaridlari xalqaro tijorat va iqtisodiy hamkorlik jarayonlariga bog'liq holda rivojlandi. Shu bilan birga, bu sohada qonunchilik va tartibga solish mexanizmlari joriy etila boshlandi.

Davlat xaridlarining kelib chiqishi va rivojlanish bosqichlarini tushunish iqtisodiy nazariyalar bilan chambarchas bog'liq. Adam Smit (1776), Devid Rikardo (1817) va boshqa yirik iqtisodchilar bu sohaning rivojlanishiga nazariy asos yaratgan. Ularning qarashlari davlat xaridlarining tarixiy shakllanishi va zamonaviy evolyutsiyasini chuqur anglashga yordam beradi.

OECD (2016) tomonidan olib borilgan tadqiqot davlat xaridlarida korrupsiyani kamaytirish uchun raqamli texnologiyalar va elektron xarid tizimlarini joriy qilish muhimligini ko'rsatadi. Ushbu tadqiqotda davlat xaridlarining shaffofligi va raqobatbardoshligini oshirish uchun elektron auksionlardan keng foydalanish tavsiya etiladi. Xususan, OECD davlat xaridlaridagi korrupsiyani kamaytirish va davlat xarajatlarini samarali boshqarish uchun elektron tizimlardan foydalanishni rag'batlantiradi.

Tadqiqot metodologiyasi.

Davlat xaridlari bo'yicha ilmiy nazariyalari va sohaning rivojlanish bosqichlari tadqiq qilishda ilmiy-tadqiqot metodologiyasidagi mavjud nazariy va empirik tadqiqot metodlaridan foydalanildi.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

Davlat xaridlarining kelib chiqishi va rivojlanish jarayonlari: Adam Smit (1776), Rikardo (1817) va boshqa iqtisodchilar qarashlari

Davlat xaridlarining kelib chiqishi va rivojlanish bosqichlarini tushunish iqtisodiy nazariyalar bilan chambarchas bog'liq. Adam Smit (1776), Devid Rikardo (1817) va boshqa yirik iqtisodchilar bu sohaning rivojlanishiga nazariy asos yaratgan. Ularning qarashlari davlat xaridlarining tarixiy shakllanishi va zamonaviy evolyutsiyasini chuqur anglashga yordam beradi.

1. Qadimiy davrlar va ilk bosqichlar

Davlat xaridlari insoniyat tarixining dastlabki davrlaridan boshlab rivojlangan. Qadimgi davlatlar o'z harbiy va infratuzilma ehtiyojlarini qondirish uchun resurslarni to'plashga muhtoj bo'lgan. Masalan:

- **Qadimgi Misr:** Piramidalar qurilishi davlat buyurtmalari asosida tashkil etilgan, bu esa mehnat va moddiy resurslarning markazlashgan boshqaruvini talab qilgan.

- **Qadimgi Rim:** Harbiy qo'shinlarni ta'minlash va jamoat infratuzilmasini rivojlantirish maqsadida davlat buyurtmalari faol amalga oshirilgan.

Bu davrda davlat xaridlari ko'proq tabiiy resurslar va ishchi kuchini boshqarish bilan bog'liq edi.

2. Adam Smitning qarashlari: Erkin bozor va davlat roli

Adam Smit o'zining "**Xalqlar boyligi**" (1776) asarida davlatning iqtisodiyotdagi o'rnini uch asosiy vazifa doirasida belgilab berdi:

1. **Milliy mudofaa:** Davlat harbiy ehtiyojlar uchun resurslarni to'plashda asosiy rol o'ynaydi.

2. **Adolat tizimi:** Fuqarolar o'rtasidagi adolatni ta'minlash va huquqiy nizolarni boshqarish uchun mablag'lar ajratilishi lozim.

3. **Jamoat infratuzilmasi va xizmatlari:** Smit davlatni iqtisodiyotga kamdan-kam aralashishi kerak deb hisoblasa-da, ba'zi hollarda, masalan, yo'l, ko'prik va boshqa jamoat infratuzilmasini barpo etishda davlat xaridlarining zarurligini tan olgan.

Adam Smit davlat xaridlarini samarali boshqarishni va resurslarni isrof qilmaslikni ta'kidlagan (Smith, 1776).

3. Devid Rikardoning qarashlari: Davlat xarajatlari va samaradorlik

Devid Rikardo o'zining "**Renta, foyda va soliq bo'yicha prinsiplar**" (1817) asarida davlat xarajatlarini ishlab chiqarishga ta'siri nuqtai nazaridan baholagan. Uning asosiy g'oyalari:

1. **Soliq yukining ta'siri:** Rikardoga ko'ra, yuqori soliq yuklari iqtisodiy faollikka zarar yetkazadi, shuning uchun davlat xarajatlari iqtisodiyotga salbiy ta'sir ko'rsatmasligi lozim.

2. **Samaradorlikka urg'u:** Davlat mablag'lari ijtimoiy foyda keltiradigan loyihalarga, masalan, infratuzilma va ta'lim tizimiga yo'naltirilishi kerak.

Rikardo iqtisodiy o'sish va davlat xarajatlari o'rtasidagi muvozanatni saqlash zaruratini ta'kidlagan (Ricardo, 1817).

4. Jon Meynard Keyns va davlat xaridlarining zamonaviylashuvi

XX asrga kelib, davlat xaridlari nazariyasi Jon Meynard Keynsning g'oyalari asosida yangi bosqichga ko'tarildi. U iqtisodiy inqirozlarni yengishda davlatning faol ishtirokini qo'llab-quvvatladi:

• **Davlat xaridlarining ahamiyati:** Keynsning fikriga ko'ra, iqtisodiy tanazzul vaqtida davlat xaridlari orqali talabni rag'batlantirish mumkin.

• **Jamoat ishlariga mablag' ajratish:** Ishsizlikni kamaytirish va iqtisodiy faollikni oshirish maqsadida davlat infratuzilma loyihalariga katta miqdorda mablag' ajratishi lozim.

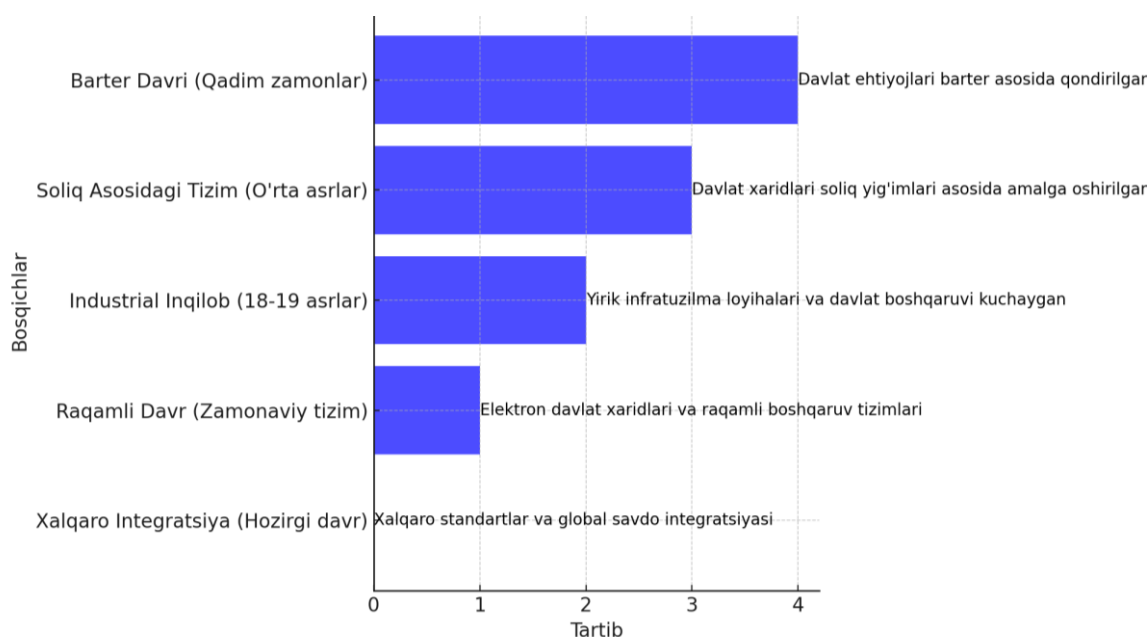
Keyns davlat xaridlarini iqtisodiy barqarorlik vositasi sifatida ko'rgan (Keynes, 1936).

5. Zamonaviy bosqich: Elektron xaridlar va global standartlar

Bugungi kunda davlat xaridlari texnologik taraqqiyot va xalqaro standartlar asosida amalga oshirilmoqda:

• **Elektron davlat xaridlari:** Zamonaviy platformalar orqali xaridlar shaffoflikni ta'minlab, korrupsiya xavfini kamaytiradi.

• **Xalqaro hamkorlik:** Jahon savdo tashkiloti va boshqa xalqaro institutlar davlat xaridlari bo'yicha umumiy qoidalarni ishlab chiqib, milliy iqtisodiyotlarning integratsiyasiga ko'maklashmoqda.

1-rasm. Davlat xaridlarining kelib chiqishi va rivojlanish bosqichlari

Quyidagi diagramma davlat xaridlarining rivojlanish bosqichlarini ko'rsatadi. U bosqichma-bosqich o'zgarishlarni, jumladan, barter davridan boshlab zamonaviy raqamli tizimlar va xalqaro integratsiyaga qadar bo'lgan evolyutsiyani aks ettiradi.

Davlat xaridlarining tarixi qadim davrlarga borib taqaladi va ilk davlatlarning resurslarni markazlashtirilgan boshqaruvi orqali harbiy va infratuzilma ehtiyojlarini qondirishga asoslangan. Masalan, qadimgi Misrda piramidalar davlatning buyurtmalari asosida barpo etilgan bo'lsa, qadimgi Rimda davlat buyurtmalari armiyani ta'minlash va yo'l qurilishi kabi loyihalarda keng qo'llanilgan.

Davlat xaridlarining kelib chiqishi va rivojlanish bosqichlarini o'rganish iqtisodiyotning muhim tamoyillarini tushunishga yordam beradi. Ushbu jarayon davlatning ijtimoiy-iqtisodiy siyosatidagi o'rni va uning samaradorligini oshirish yo'nalishlarini aniqlash imkonini beradi. Davlat xaridlari faqatgina mablag'larni sarflash vositasi bo'lib qolmay, balki iqtisodiy o'sishni rag'batlantiruvchi muhim mexanizm sifatida shakllangan.

Adam Smit va Devid Rikardoning qarashlari davlat xaridlarining iqtisodiy ahamiyatini tushunishda muhim ahamiyatga ega. Adam Smitning "Xalqlar boyligi" asarida davlatning iqtisodiyotdagi o'rni uch asosiy vazifa doirasida belgilab berilgan: milliy mudofaa, adolat tizimi va jamoat infratuzilmasi. Smitga ko'ra, davlat xaridlarining maqsadi iqtisodiy samaradorlikni oshirish va jamoatchilikka foyda keltiradigan infratuzilma loyihalarini moliyalashtirishdan iborat. U davlatning iqtisodiyotga cheklangan darajada aralashishi tarafdori bo'lib, davlat xarajatlarini faqat zaruratga asoslangan holda oshirishni ma'qullagan.

Devid Rikardo esa davlat xarajatlarini iqtisodiy samaradorlikka ta'siri nuqtai nazaridan tahlil qilgan. Uning fikricha, yuqori soliq yuklari iqtisodiy faollikka zarar yetkazishi mumkin, shuning uchun davlat mablag'lari ijtimoiy foyda keltiradigan loyihalarga yo'naltirilishi lozim. Rikardo davlat xaridlarining iqtisodiy o'sishga ta'sirini baholar ekan, infratuzilma va ta'lim tizimiga sarmoya kiritishni muhim deb hisoblagan.

Jon Meynard Keynes (1936) esa davlat xaridlarining iqtisodiyotni boshqarishdagi faol rolini qo'llab-quvvatlagan. Uning fikriga ko'ra, iqtisodiy inqiroz sharoitida davlat xaridlarini oshirish orqali talabni rag'batlantirish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash mumkin. Keynes davlat xaridlarini ish o'rnlari yaratish va iqtisodiy faollikni oshirish vositasi sifatida ko'rgan. U davlat mablag'larini infratuzilma loyihalariga yo'naltirish orqali iqtisodiy tanazzulni yengib o'tishni tavsiya qilgan.

Adam Smit, Devid Rikardo va Jon Meynard Keynes qarashlarini taqqoslaganda, Smit davlat xaridlarini cheklashni va bozor erkinligini saqlashni ta'kidlagan bo'lsa, Rikardo xarajatlarning samaradorligi va ularning iqtisodiy o'sishga ta'siriga urg'u bergan. Keynes esa, o'z navbatida, davlat xaridlarining iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va inqirozlarni yengishdagi faol rolini qo'llab-quvvatlagan. Bu uch iqtisodchining qarashlari davlat boshqaruvi va xaridlar tizimini shakllantirishda muhim nazariy asoslarni yaratgan.

Ikkala iqtisodchi ham davlat mablag'larini boshqarishda shaffoflik va adolat tamoyillarini ta'kidlagan. Ularning qarashlari davlat xaridlarining tarixiy rivojlanishiga nazariy asos bo'lib xizmat qilgan va zamonaviy davlat boshqaruv tizimlarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

O'rta asrlarda davlat xaridlari ko'proq soliqlarga asoslangan. Davlatlar o'z ehtiyojlarini qondirish uchun soliq tushumlarini jamlab, ularni jamoat infratuzilmasi va ijtimoiy vazifalarga yo'naltirgan. Biroq, bu davrda xaridlar kamroq shaffof bo'lib, ko'pincha korrupsiya va noto'g'ri boshqaruv bilan yuzma-yuz kelgan.

Sanoat inqilobi davrida (XVIII–XIX asrlar) davlat xaridlari yanada tizimli tus olib, infratuzilma loyihalari, jumladan, temir yo'llar, zavodlar va ko'priklar qurilishiga yo'naltirildi. Bu yangi shakllar davlat buyurtmalarida raqobat elementlarini joriy qildi va tartibga solishni talab qildi.

Hozirgi kunda davlat va mahalliy xaridlar sohasida bir qator o'zgarishlar kuzatilmoqda. Asosiy yo'nalishlar quyidagilardan iborat:

1. **Elektron xaridlar:** Elektron platformalar yordamida davlat xaridlari yanada shaffof va raqobatli bo'lib, korrupsiya xavfini kamaytiradi va samaradorlikni oshiradi.

2. **Xalqaro standartlarga moslashuv:** Davlatlar o'z tizimlarini Jahon Savdo Tashkiloti va boshqa xalqaro institutlar qoidalariga muvofiqlashtirib, bozorlarni kengaytiradi.

3. **Shartnoma tizimi:** Zamonaviy qonunchilik davlat va mahalliy xaridlarni shartnoma asosida boshqarishni tartibga soladi. Bu jarayon shaffoflik, teng raqobat va davlat buyurtmalarining adolatli taqsimlanishiga e'tibor qaratadi.

Davlat xaridlari sohasidagi normativ-huquqiy baza vaqt o'tishi bilan rivojlanib, zamonaviy tizimning shakllanishiga hissa qo'shgan. Asosiy tamoyillar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Shaffoflik va hisobotlilik;
- Buyurtmalarga teng kirish imkoniyati;
- Davlat mablag'larini samarali boshqarish.

Zamonaviy qonunchilik kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash, xalqaro hamkorlikni rivojlantirish va innovatsiyalarni joriy etishga qaratilgan.

Soha rivojiga ta'sir qiluvchi omillar

Davlat xaridlarining rivojlanishiga bir qancha omillar ta'sir ko'rsatadi:

– **Iqtisodiy sharoitlar:** Inqiroz davrlarida davlat xaridlari iqtisodiy faollikni rag'batlantiruvchi vosita sifatida muhim ahamiyat kasb etadi.

– **Texnologik taraqqiyot:** Axborot texnologiyalari xarid jarayonlarini avtomatlashtirish va optimallashtirish imkonini beradi.

– **Ijtimoiy omillar:** Davlat xaridlarining shaffofligi va samaradorligiga jamiyat tomonidan bo'lgan talab oshib bormoqda.

Kelgusidagi rivojlanish yo'nalishlari

Kelajakda davlat va mahalliy xaridlar quyidagi yo'nalishlar bo'yicha rivojlanadi:

- Sun'iy intellektni joriy etish va ma'lumotlarni tahlil qilish;
- Axborot xavfsizligini kuchaytirish;
- Jarayonlarni ishtirokchilar uchun soddalashtirish.

Davlat va mahalliy xaridlar tarixi ularning iqtisodiyotdagi o'rnini ochib beradi va zamonaviy tizimning rivojlanish yo'nalishlarini tushunishga yordam beradi. Shaffoflik, samaradorlik va raqobat prinsiplari asosida qurilgan tizim, davlat mablag'larini boshqarishda yangi yondashuvlarni ta'minlash uchun xizmat qilmoqda.

Xulosa va takliflar.

Davlat xaridlarining kelib chiqishi va rivojlanish bosqichlarini o'rganish iqtisodiyotning muhim tamoyillarini tushunishga yordam beradi. Ushbu jarayon davlatning ijtimoiy-iqtisodiy siyosatidagi o'zni va uning samaradorligini oshirish yo'nalishlarini aniqlash imkonini beradi. Davlat xaridlari faqatgina mablag'larni sarflash vositasi bo'lib qolmay, balki iqtisodiy o'sishni rag'batlantiruvchi muhim mexanizm sifatida shakllangan.

1. Tarixiy jarayonlar davomida davlat xaridlari oddiy barter tizimidan zamonaviy raqamli boshqaruv tizimlariga qadar rivojlanib kelgan. Bu jarayon davlat boshqaruvining murakkablashuvi va xalqaro standartlarga moslashishini ko'rsatadi.

2. Zamonaviy texnologiyalar, jumladan elektron davlat xaridlari platformalari, xaridlar jarayonini shaffof va samarali qilishda muhim rol o'ynaydi. Bunda korrupsiyani kamaytirish va davlat mablag'laridan oqilona foydalanish tamoyillari asosiy o'rinni egallaydi.

Kelajakda davlat xaridlarining yanada takomillashtirilishi sun'iy intellekt va ma'lumotlarni tahlil qilish kabi innovatsion yondashuvlarni joriy etish, shuningdek, xalqaro hamkorlikni kuchaytirish orqali amalga oshirilishi kutilmoqda. Bu esa davlat xaridlarini boshqarishda yangi imkoniyatlarni ochib, iqtisodiy barqarorlikka erishishga hissa qo'shadi.

Adabiyotlar/ Jumepamypa/ Reference:

Arrowsmith, S. (2010). *The Law of Public and Utilities Procurement*. London: Sweet & Maxwell.

Brammer, S., & Walker, H. (2011). Sustainable procurement in the public sector: An international comparative study. *International Journal of Operations & Production Management*, 31(4), 452–476. <https://doi.org/10.1108/01443571111119551>.

Karimov, I. A. (1996). *O'zbekistonning o'z istiqol va taraqqiyot yo'li*. Toshkent: O'zbekiston.

Keynes, J. M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest, and Money*. London: Macmillan.

OECD (2016). *Preventing Corruption in Public Procurement*. OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/9789264262075-en>.

OECD (2016). *Towards Efficient Public Procurement: Best Practices and Tools*. OECD Publishing.

Qaror (2024) O'zbekiston Respublikasi Prezidenti PQ-249-sonli qarori. Davlat xaridlari sohasida kichik va o'rta tadbirkorlik subyektlari uchun teng imkoniyatlar yaratish to'g'risida. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, Tashkent.

Qonun (2021) O'zbekiston Respublikasi O'RQ-684-sonli "Davlat xaridlari to'g'risida"gi qonuni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, –Tashkent.

Ricardo, D. (1817). *On the Principles of Political Economy and Taxation*. London: John Murray.

Smith, A. (1776). *The Wealth of Nations*. London: W. Strahan and T. Cadell.

Thai, K. V. (2001). *Public Procurement: Concepts and Practices*. *International Handbook of Public Procurement*.

To'xtayev, A. A. (2020). *O'zbekistonda davlat xaridlari tizimi va uning rivojlantirish istiqbollari*. Toshkent: O'zbekiston Iqtisodiy Tadqiqotlar Markazi.

Trionfetti, F. (2000). *Discriminatory Public Procurement and International Trade*. *World Economy*.

Weber, M. (1947). *The Theory of Social and Economic Organization*. New York: Oxford University Press.